

حقوقی که ما در جامعه داریم

حقوق شهروندی، مجموعه‌ای حقوقی است که افراد به اعتبار موقعیت شهروندی‌شان از آن برخوردار می‌شوند. در واقع در ازای اطلاق عنوان شهروندی، افراد از مجموعه‌ای از امتیازات برخوردار شده و در مقابل می‌پذیرند تحت قواعد خاصی زندگی کنند. اما سوال اینجاست که افراد با اخذ عنوان شهروندی از چه مزایا و امتیازاتی برخوردار می‌شوند؟

حقوق شهروندی، مجموعه‌ای حقوقی است که افراد به اعتبار موقعیت شهروندی‌شان از آن برخوردار می‌شوند. در واقع در ازای اطلاق عنوان شهروندی، افراد از مجموعه‌ای از امتیازات برخوردار شده و در مقابل می‌پذیرند تحت قواعد خاصی زندگی کنند. اما سوال اینجاست که افراد با اخذ عنوان شهروندی از چه مزایا و امتیازاتی برخوردار می‌شوند؟ به طور کلی حقوق شهروندی به سه بخش عمده تقسیم می‌شود و به عبارتی می‌توان گفت حقوق شهروندی از سه منظر امنیت شخصی، آزادی و مشارکت‌های سیاسی و حقوق مدنی و اقتصادی قابل بررسی و تفسیر است.

الف) امنیت شخصی: یکی از مهم‌ترین شقوق حقوقی شهروندی، حق برخورداری از امنیت در حکومت است. باید توجه کرد یک شهروند در ازای تکالیفی که در مقابل حکومت می‌پذیرد باید از احساس امنیت واقعی نیز برخوردار باشد.

یکی از بخش‌های مرتبط با امنیت شخصی، موضوع امنیت قضایی و امنیت انتظامی است. هر شهروند باید حس کند در جامعه‌ای که زندگی می‌کند، مراجع انتظامی و قضایی از او حمایت می‌کنند و در عین حال در مقابل هرگونه قانون شکنی می‌ایستند.

همچنین هر شهروندی در ازای توجه به قانون و قانونمندی انتظار دارد که اصل برائت، اصل قانونی بودن جرم و مجازات و اصل دسترسی آزادانه به دادگستری و وکیل که برای تامین امنیت فردی و اجتماعی شهروندان وضع شده‌اند، در خدمت تامین امنیت فردی او هستند و هرکجا نیاز به حمایت قانونی داشته باشد، قانون از وی حمایت لازم را می‌کند.

شهروندان در ازای مالیاتی که به دولت پرداخت می‌کنند، انتظار دارند حکومت نیز مسئولیت حفاظت از جان و مال و حقوق و امنیت شهروندان را بر عهده بگیرد که این وظیفه نیز در بخش‌های مختلف توسط پلیس، آتش نشانی، اورژانس و امداد و نجات اجرا می‌شود و هرکسی نیز شکایتی از اشخاص یا دولت یا حتی نهادهای نظامی داشته باشد می‌تواند به دادگستری یا مراجع قضایی نیروهای مسلح مراجعه کند.

شهروندان بر همین اساس در مراجعه به مراجع قضایی انتظار دارند که دادگستری مرجع تظلم خواهی آنها باشد و از آنها دفاع کند.

برای مثال در قانون جدید آیین دادرسی کیفری که از ابتدای تیرماه به مرحله اجرا درآمده است بر لزوم رعایت حقوق شهروندی در اجرای اصل برائت، اطلاع به خانواده افراد بازداشت شده و حق سکوت یا دسترسی به وکیل تاکید شده است.

بر اساس این قانون همچنین اگر فرد بیگناهی بدون دلیل بازداشت یا مجازات شود، می‌تواند مدعی جبران خسارت خود باشد و برای اولین بار در این قانون پیش بینی شده است که خسارت وی از محل بیت المال پرداخت شود.

ب) حقوق و آزادی‌های سیاسی: یکی دیگر از مهم‌ترین عناصر حقوق شهروندی که اصولاً پایه و اساس حقوق شهروندی نیز بر اساس آن بنا شده است، موضوع حقوق و آزادی‌های سیاسی است.

آزادی‌های عمومی و سیاسی شهروندان از جمله اصولی است که تحت عنوان حقوق ملت یا عناوین مشابه در قوانین اساسی کشورها ذکر می‌شود.

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران نیز اصول نوزدهم تا چهارم و دوم به حقوق ملت اختصاص پیدا کرده و در این بخش حقوق و آزادی‌های فردی و سیاسی شهروندان ایرانی به روشنی بیان شده است.

البته در اصول اولیه و مقدمه قانون اساسی نیز به طور کلی موضوع حقوق شهروندی مورد توجه بوده است. برای نمونه طبق بند هفتم اصل سوم، دولت جمهوری اسلامی موظف است برای نیل به تامین آزادی‌های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون همه امکانات خود را به کار بگیرد.

بر اساس اصل نهم قانون اساسی در جمهوری اسلامی ایران، آزادی، استقلال و وحدت و تمامیت ارضی کشور از یکدیگر تفکیک ناپذیر بوده و حفظ آنها وظیفه دولت و آحاد ملت است.

هیچ فرد یا گروه یا مقامی حق ندارد به نام استفاده از آزادی به استقلال سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و نظامی و تمامیت ارضی ایران کمترین خدشه‌ای وارد کند و هیچ مقامی نمی‌تواند به نام حفظ استقلال و تمامیت ارضی کشور، آزادی‌های مشروع را هرچند با وضع قوانین و مقررات سلب کند.

بعد از ذکر این اصول بنیادین نوبت به طرح موضوعات جزئی‌تر در حوزه حقوق شهروندی در قانون اساسی می‌رسد؛ حقوقی مانند آزادی بیان، آزادی مطبوعات، آزادی تجمعات، حق تعیین سرنوشت و شرکت در انتخابات، آزادی‌های مذهبی و قومی و حق بهره‌مندی از آموزش، اشتغال و تامین اجتماعی در این بخش بحث می‌شود که البته مهم‌ترین آن در همان موضوعات مرتبط با آزادی‌های فردی و سیاسی خلاصه می‌شود.

ج) حقوق اجتماعی و اقتصادی: آخرین بخش از حقوق شهروندی که به طور مشخص قابل بحث و بررسی است؛ ناظر بر جنبه

های اقتصادی و اجتماعی زندگی شهروندان است.

موضوعاتی مانند بهره مندی از حق مالکیت، حق اشتغال، حق ازدواج، حق آموزش، خدمات مرتبط با بهداشت و سلامت، تامین اجتماعی، دسترسی به خدمات بیمه و حقوق مشابه آن در زمره حقوق اجتماعی و اقتصادی شهروندان جای می گیرد. هر شهروندی در ازای مالیاتی که به دولت می پردازد یا مسئولیت هایی که در برابر دولت قبول می کند، باید از مجموعه حقوق مشخصی برخوردار باشد که این حقوق را می توان ابتدا در قوانین اساسی کشورها مانند قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و سپس در قوانین عادی جستجو کرد.

به بیان دیگر زندگی در سایه حاکمیت قانون، مهم ترین وجه تمایز حقوق شهروندی از سایر حقوق قلمداد می شود.

شاهرخ صالحی کهرودی - کارشناس ارشد حقوق خصوصی

تپش